

RAY BRADBURY

A mosoly

Fordította:

Szjgyártó László

Illusztráció:

Kosnás Roland

Megjelent:

Rakéta Regényújság

1981./45. számában

A város főterén hajnali ötkor alakult ki a sor, amikor a távolban, a peremvidéken kukorékolni kezdtek a kakasok és kialudtak a fények. A romba dőlt épületek közt eleinte még mindenfelé kis csomókban lebegett a köd, de most, hét órakor, amikor végleg megvirradt, már kezdett széteszlani Az országúton, kettesével-hármasával, mind többen és többen csődültek be a vasárnapra, a népiünnepély napjára.

A kisiú két férfi mögött állt szorosan. Hangosan beszélgettek a tiszta levegőben, és a hideg miatt úgy hallatszott minden szavuk, mintha kétszer olyan hangos lett volna. A kisiú topogott, rá-ráfújtvörös, repedezett kezére, fölneézett a két férfi piszkos zsákvászon ruhájára, aztán végigtekintett az előtte álló férfiak és nők hosszú során.

– Hé, fiú, mit csinálsz idekinn ilyen korán? – szólalt meg a mögötte álló férfi.

– Helyet foglaltam magamnak a sorban – felelte a fiú.

– Mert nem tűnsz el, és engeded át a helyed olyannak, aki értékelni tudja?

– Hagyd békén a fiút – fordult hátra hirtelen az előtte álló férfi.

– Csak tréfáltam. – Azzal a mögötte álló a fiú fejére tette a kezét. Az ridegen lerázta magáról. – Egyszerűen furcsának találtam, hogy egy kisiú ilyen korán kint legyen az ágyból.

– Műértő a fiú, ha nem tudnád – mondta, aki védelmébe vette a fiút, egy Grigsby nevű férfi. – Hogy hívnak, öcskös?

– Tomnak.

– Ez a Tom meggyőződésből akar köpni. Igaz, Tom?

– De mennyire!

Nevetés futott végig a soron.

Egy ember csorba csészékben forró kávét árult előttük. Tom előrenézett, és szemügyre vette az apró tüzes kályhát meg a rozsdás lábasban bugyborékoló főzetet. Nem igazi kávé volt. Valami bogyóból készült, ami a városon kívül, a réteken nőtt, s egy pennybe került csészéje; fölmelegíthették vele a gyomrukat. De nem sokan vették, nem sokan voltak ilyen gazdagok.

Tom előrenézett, oda, ahol a sor kezdődött, egy lebombázott kőfalon túl.

– Állítólag *mosolyog* – mondta a fiú.

– Bizony mosolyog – felelte Grigsby.

– És állítólag olajjal festették vászonra.

– Úgy van. Épp ezért gondolom, hogy nem is az eredeti. Úgy hallottam, az eredetit fára festették, valamikor régen.

– Állítólag négyszáz éves.

– Lehet, hogy több. Hiszen senki se tudja biztosan, hányat írunk.

– 2061-et.

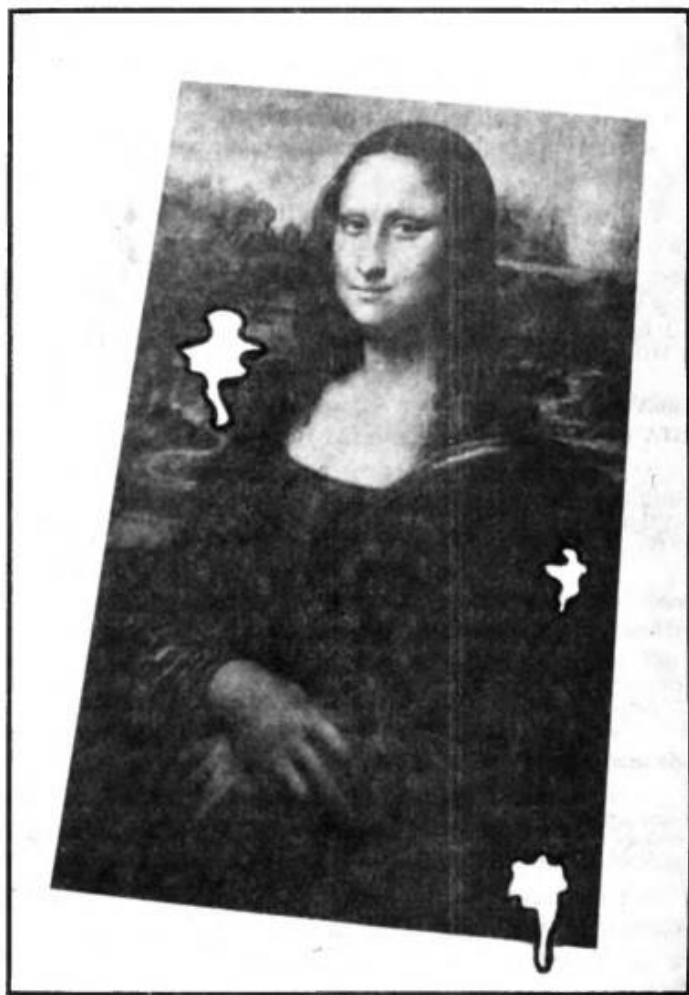
– Igaz, fiam, ezt szokták mondani. De hazudnak. Lehet,, hogy 3000 vagy 5000 van, ki tudja... Egy ideje minden fenemód összekavarodott. Csak jelentéktelen apróságokat tudunk biztosan.

Tovább toporogtak az utca hideg kövén.

– Sokára láthatjuk még? – kérdezte fáradtan Tom.

– Már csak néhány perc. Körül kell venniük négy rézrúddal és bársonykötéssel meg minden, hogy visszatartsák a tömeget. Vigyázz, Tom, nehogy követ fogj! Nem engedik kővel megdobálni!

– Igenis, bácsi.

A nap magasabbra emelkedett az égbolton, s melege arra kényszerítette az embereket, hogy levegyék mocskos zakójukat meg zsíros kalapjukat.

– Miért állunk sorba ennyien? – kérdezte végül Tom.

– Mért akarjuk ennyien leköpni?

Grigsby nem nézett rá, a napot méregette.

– Hát annak rengeteg oka van, Tom. – Szórákozottan régen nem létező zsebéhez nyúlt cigarettáért, ami persze nem volt. Tom milliószor látta már ezt a mozdulatot. – Gyűlöletből kell tennünk, Tom. Gyűlöletből minden iránt, ami a múltban volt. Mert kérdezem én, Tom, hogy kerültünk ilyen állapotba? Városaink romokban, országútjaink tele bombatölcserrel, búzamezőink nagy része éjszakánként radioaktivitástól izzik. Nem rohadt egy helyzet, kérdezem én?

– De igen, bácsi, azt hiszem, az.

– Az bizony, Tom. Gyűlöljük, akármilyen volt, ami így tönkretett mindnyájunkat. Ilyen az emberi természet. Lehet, hogy meggondolatlan, de mindenesetre emberi.

– Alig van valaki vagy valami, amit ne gyűlölnénk – mondta Tom.

– Úgy van! Az egész rohadt bandát, amelyik a múltban a világot kormányozta. Miattuk állunk itt e csütörtök reggel úgy, hogy csont és bőr vagyunk, fázunk, barlangokban lakunk és így tovább. Nincs bagónk, nincs piánk, nincs semmink, csak népünnepélyünk, Tom, csak népünnepélyünk.

És Tomnak eszébe jutottak az utóbbi néhány esztendő népünnepélyei. Az, amikor a főtéren összetéptek minden könyvet, elégették őket, és mindenki részegen röhögött. És a

tudomány ünnepe egy hónappal ezelőtt, amikor előszedték az utolsó autót, sorsot húztak, és a szerencsés nyertesek ráverhettek egyet egy nehéz kalapáccsal a kocsira.

– Hogy *arra* emlékszem-e, Tom? Hogy én *emlékszem-e*? Hát hogyne, mikor én törhettem be az elülső ablakát! Az ablakot, hallod? Istenem, de szépen csörömpölt! Puff!

Tom szinte hallotta, amint az üveg csillogó kupacokba hullik.

– Meg Bill Henderson! Ó a motort törhette össze! Tyú, de remekül csinálta, igen hatásosan.

– De a legjobb az volt – emlékezett Grigsby amikor egy gyárat romboltak le, amelyik még mindig repülőgépeket próbált előállítani!

– Uramisten, de jólesett felrobbantani! – folytatta Grigsby. – Aztán meg rábukkantunk az újságyomdára meg a lőszerraktárra, és egyszerre robbantottuk fel a kettőt! Érted, Tom?

Tom zavarban volt.

– Azt hiszem.

Dél lett. A romba dőlt város bűze orrfacsaróan terjengett a forró levegőben, az összeroskadt épületek közt férges mászkáltak.

– És soha többé nem tér vissza, bácsi?

– Mi? A civilizáció? Senki se kívánja: Én semmi esetre se!

– Egy kicsit azért el bírnék viselni belőle – szólalt meg mögötte egy másik férfi. – Ha nem is sok, de volt benne szép is.

– Csak ne fájjon miatta a fejed se! – ordította Grigsby.

– A szépségnek sincs helye többé.

– Ugyan – szólalt meg a mögötte álló. – Egyszer úgyis előáll valaki, akiben van fantázia, és újra helyet biztosít neki. Jól jegyezd meg, amit mondtam. Valaki, akinek szíve van.

– Nem – jelentette ki Grigsby.

– Szerintem igen. Valaki, akinek van érzéke a szépséghez. *Bizonyos korlátolt mértékű* civilizációval ismét megajándékozhat bennünket. Olyannal, amelyben békén élhetünk.

– Az első, amivel megajándékoz bennünket, a háború!

– De talán legközelebb másképp lesz.

Végre a főtéren álltak. A távolból lovas ember nyargalt a város központja felé. Valami papír volt a kezében. A tér közepén volt a kötéllel elkerített rész. Tom, Grigsby meg a többiek a nyálukat gyűjtögetve haladtak előre – egyre előbbre, felkészülve, elszántan, tágra nyílt szemmel. Tom érezte, hogy lassan, izgatottan ver a szíve, meztelen talpa alatt forró a föld.

– Itt vagyunk, Tom, igyekezz!

A kötéllel elkerített rész négy sarkán egy-egy rendőr állt, sárga zsinegdarabbal a csuklója körül, annak jeléül, hogy felsőbbrendű a többi embernél. Azért álltak ott, hogy megakadályozzák a kódobálást.

– Ilyenformán mondta az utolsó pillanatban Grigsby – mindenki úgy érzi, hogy neki is esélye van a nőre, érted, Tom? Rajta, most!

Tom csak állt a festmény előtt, és sokáig nézte.

– Köpj, Tom!

A fiúnak száraz volt a szája.

– Rajta, Tom! Mozgás!

– De hiszen – szólalt meg halkán Tom – ez a nő *gyönyörű!*

– Na, akkor köpök én helyetted! – Grigsby köpött, és a lövedék elrepült a napsütésben. A képen látható nő titkon derűsen Tomra mosolygott; Tom dobogó szívvel nézett vissza rá, s mintha valamilyen muzsikát hallott volna.

– Gyönyörű... – mondta.

– Most már gyerünk, mielőtt a rendőrség...

– Figyelem!

A sor elcsöndesedett. Az előző pillanatban még Tomot szidták, amiért nem mozdul tovább, most meg mindnyájan a lovas ember felé fordultak.

– Mi a neve a képnek, bácsi? – kérdezte halkan Tom.

– A képnek? Azt hiszem, Tom, hogy *Mona Lisa*. Igen, *Mona Lisa*.

– Közhírré tétetik! – kiáltotta a lovas ember. – A hatóságok úgy döntöttek, hogy a főtéren álló arcképet ma délben ki kell szolgáltatni az itteni lakosságnak, hogy részt vehessenek mindannak elpusztításában, ami...

Tom még sikoltani se tudott, az üvöltöző, verekedő tömeg máris félrelökte, és rohant az arcképhez. Fűlsértő hang hallatszott. A rendőrök futva mentették a bőrüket. A tömeg torkaszakadtából ordított, a sok kéz mint megannyi éhes madár csőre csapott le az arcképre. Tomot mintha keresztüllökték volna a széttört valamin. Vakon utánozva a többieket, kinyújtotta a kezét, elkapott egy olajfestékes vászondarabot, rántott egyet rajta; érezte, hogy a vászon enged, aztán elesett, belerúgtak, kigurult a tömeg szélére. Véres volt, tépett a ruhája, vénasszonyokat látott, akik vászondarabokat rágtak; férfiakat, akik darabokra tördelték a képkeretet, rugdalták és konfettivé szaggatták a már úgyis rongyos vásznat.

Csak Tom nem vett részt benne, szóttlanul állt a kavargó téren. Lenézett a kezére, öklében rejtegetve, a melléhez szorította a vászondarabot.

– Hé, Tom! – kiáltotta Grigsby.

Tom szó nélkül, zokogva elszaladd Kiszaladt a városból, végig a bombatölcsérekkel teli országúton, végig egy szántóföldön, keresztülugrott egy sekély vizű patakot, nem nézett vissza, ökölbe szorított kezét a kabátja alá dugta.

Napnyugtakor érkezett a kis faluba és haladt át rajta. Kilencre ért a romba dőlt tanyaházhoz. A ház mögül, a csúrból, annak is az állva maradt falai közül, amelyekre ponyvát borítottak, családja – anyja, apja, bátyja – horkolását hallotta. Gyorsan, csöndben beosont a kis ajtón, és lihegve lefeküdt.

– Tom? – szólalt meg anyja a sötétben.

– Igen.

– Hol voltál? – csattant fel az apja. – Majd reggel megraklak!

Valaki belerúgott. A bátyja, aki egész nap otthon voltos segített megművelni tenyérszi földjüket.

– Aludni! – kiáltott rájuk halkán az anyja.

Még egy rúgás.

Tom feküdt, s lassan lélegzethez jutott. Néma csönd volt. Kezét erősen, nagyon erősen a melléhez szorította. Így feküdt félóráig, behunyt szemmel.

Aztán megérzett valamit, hideg, fehér fény volt. A hold felkapaszzkodott az égbolt tetejére, a vékony fénysugár belopódzott a csúrbé, és lassan Tom testére kúszott. Ekkor – és csak ekkor – ernyedt el az ökle. Tom lassan, óvatosan, a körülötte alvókat figyelve előhúzta kezét a kabátja alól. Habozott, visszafojtotta lélegzetét, aztán várakozással eltelve kinyitotta tenyerét, és kisimította rajta a kis festett vászondarabot.

Mindenki aludt a holdfényben. /

S az ő tenyerén ott volt a Mosoly.

Elnézegette az éjszakai égbolt fehér világosságánál. És némán, gondolatban újra meg újra elmondta magában: *a Mosoly, a szépséges Mosoly.*

Még egy óra múlva is maga előtt látta, azután is, hogy gondosan összehajtogatta és eldugta a vászondarabot. Lehunyta szemét, de a Mosoly ott volt a sötétségben. De még . akkor is ott lebegett nyájasan, szelíden, amikor Tom elaludt, minden csendes volt, csak a hold vitorlázott a hideg égbolton fölfelé, aztán megint le, a hajnal felé.